

Edukacija sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj u 2021. godini

Pripremio: Tomislav Čavić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) je za prva tri mjeseca 2021. godine realizovao ukupno 32 edukativne aktivnosti putem *online* platformi, a prema utvrđenom Kalendaru aktivnosti iz Programa stručnog usavršavanja i početne obuke nosilaca pravosudnih funkcija u Republici Srpskoj za 2021. godinu, što je jako dobar rezultat ako se ima u vidu da se s održavanjem seminara započelo tek početkom mjeseca februara zbog velikog broja praznika i neradnih dana u mjesecu januaru 2021. godine.

Prvi seminar u ovoj godini koji je održan *online* putem *Cisco Webex* platforme je „Pravo na naknadu štete zbog neispunjenja ili neurednog ispunjenja ugovora“ iz Programa zajedničkih aktivnosti centara za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj i Federaciji BiH i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, a u okviru projekta Svjetske banke pod nazivom „Unapređenje poslovne klime kroz brže rješavanje privrednih sporova u Bosni i Hercegovini“, koji implementira Visoki sudski i tužilački savjet BiH uz finansijsku podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, a odnosi se na kontinuiranu obuku sudija iz privredno-pravne oblasti. Edukatori ovog seminara, u kojem je učestvovao 41 nosilac pravosudne funkcije iz Republike Srpske, bili su eksperti angažovani od strane projekta Svjetske banke. U zaključnim analizama ovog seminara raspravljalo se o pravnim posljedicama pandemije COVID-19 na ugovorne obaveze i o uticaju pandemije na ispunjenje ugovora, pri čemu je zaključeno da sud u konkretnom slučaju može da utvrdi da je uslijed pandemije COVID-19 izvršenje ugovorne obaveze postalo otežano, subjektivno ili objektivno nemoguće i da sudbina ugovora zavisi od te pravne kvalifikacije.

U okviru ovog projekta koji implementiraju Svjetska banka i Visoki sudski i tužilački savjet BiH, u mjesecu februaru je organizovan i seminar na temu „*Online* ročišta“. Tokom analize stanja istaknuto je da se u sudovima u Bosni i Hercegovini ni u vrijeme pandemije ročišta ne održavaju na daljinu (*online*), te je ukazano kako u doba pandemije rukovođenje parnicom uglavnom podrazumijeva odgađanje zakazanih ročišta, a sam rad je dodatno otežan zbog skraćenog radnog vremena pojedinih sudskih službi. Istaknuti su problemi s aspekta digitalizacije pravosuđa, te da bi tehniku i procesna pravila u sudu trebalo prilagoditi procesnim potrebama učesnika u sudskom postupku. Napravljena je paralela prakse održavanja *online* ročišta koja je uobičajena u sporovima pred međunarodnim arbitražama s mogućnostima održavanja *online* ročišta u parničnom postupku u BiH.

Iz krivičnopravne oblasti, prema Programu zajedničkih aktivnosti oba CEST-a, a u okviru aktivnosti i saradnje s Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM), te u sklopu projekta „Kratkoročna i srednjoročna podrška jačanju napora u borbi protiv trgovine ljudima“ kojeg finansiraju USAID i Ured za međunarodne poslove i provedbu zakona u borbi protiv narkotika (INL), u Banjaluci je uživo održana dvodnevna obuka na temu „Trgovina ljudima – Izazovi u otkrivanju i procesuiranju složenih krivičnih dijela protiv ljudskog dostojanstva“, uz prisustvo 20 učesnika iz reda sudija, javnih tužilaca i predstavnika policijskih agencija u BiH, a ostalim prijavljenim je bilo omogućeno da prate obuku putem video-konferencijske platforme. Seminar je ocjenjen kao izuzetno uspješan uz tendenciju da se edukacije iz ove oblasti nastave.

U okviru projekta „EU4Justice“, koji se provodi u BiH, u nizu planiranih radionica koje će biti organizovane kao zajedničke aktivnosti CEST RS-a i CEST FBiH, organizovana je radionica pod

nazivom „Obuka za sudije i tužioce o digitalnim medijima, tehničkim vještinama i korištenju društvenih medija“ koja je trajala tri dana, a koja se fokusirala na podizanje svijesti javnih tužilaca, sudija i komunikatora u tužilaštvima o digitalnim medijima i značaju proaktivne komunikacije putem digitalnih medija i etičkom korištenju tih medija, kako bi se nastojalo omogućiti komunikatorima u pravosuđu da steknu vještine koje su im potrebne za učinkovitu komunikaciju s vanjskom publikom putem digitalnih platformi.

Prema Planu edukativnih aktivnosti u 2021. godini, uz podršku OPDAT-a i Fondacije „Udružene žene“ Banjaluka, organizovan je seminar iz krivičnopravne oblasti na temu „Zaštita od rodnozasnovanog nasilja kroz Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i kroz Krivični zakonik Republike Srpske“, tokom kojeg se vodila produktivna diskusija o primjeni navedenih rješenja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u praksi, te usklađenosti njegovih odredaba s Krivičnim zakonikom RS-a i Zakonom o krivičnom postupku, kao i o izazovima u praksi kada je u pitanju izricanje hitnih i zaštitnih mjera u krivičnom i prekršajnom postupku. Cilj ovog seminara je predstavljanje trenutnog stanja i ukazivanje na značaj i mogućnosti za povećanje nivoa zaštite žrtava rodnozasnovanog nasilja u Republici Srpskoj.

CEST RS je takođe organizovao online seminar iz krivičnopravne oblasti, na temu „Krivična djela protiv izbornih prava“, tokom kojeg je analizirana ova vrsta krivičnih djela u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske, kao i primjeri iz prakse domaćih sudova i tužilaštava. Istaknuto je da izborna krivična djela prvenstveno krše osnovna izborna prava čovjeka, kao subjekta političkog odlučivanja, kao što su pravo kandidovanja, te aktivno i pasivno pravo glasanja, odnosno sloboda izjašnjavanja.

U okviru programa stručnog usavršavanja i početne obuke iz krivičnopravne oblasti organizovan je seminar na temu „Sporazum o priznanju krivice“ na kojem je učestvovalo 37 nosilaca pravosudnih funkcija u RS-u. Učesnici seminara su upoznati o pojmu, istorijskoj pojavi i opravdanju sporazuma o priznanju krivice, te o uvođenju ovog sporazuma u krivični postupak Republike Srpske i BiH, kao i o osnovnim karakteristikama njegove praktične primjene. Učesnici seminara su takođe upoznati o pregovorima koji se vode o uslovima priznanja krivice i zaključivanju sporazuma o priznanju krivice, kao i sudskoj kontroli ovog sporazuma, presude na osnovu sporazuma i pravnim lijekovima protiv takve presude. Istaknuto je da se u Republici Srpskoj značajan broj predmeta završava na osnovu sporazuma o priznanju krivice, što znači da se ovaj institut relativno često primjenjuje u sudskoj praksi.

CEST RS-a i CEST FBiH, uz podršku projekta Savjeta Evrope u BiH „Inicijativa za pravnu sigurnost i efikasno pravosuđe u BiH (Faza II)“, organizovali su dvodnevni seminar na temu „Obrazloženje presude u krivičnom postupku“, tokom kojeg su edukatori prezentovali učesnicima osnovna pravila i formu izrade presude i zahtjeve na koje presuda treba odgovoriti, standarde obrazloženja presude prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, te obavezan sadržaj izreke i obrazloženja presude u krivičnom postupku, kao i obavezan odgovor u presudi na navode o povredi Evropske konvencije o ljudskim pravima, uz analizu mnoštva primjera iz prakse različitih sudova.

Iz krivičnopravne oblasti, CEST RS-a je organizovao i seminar na temu „Krivična djela protiv zdravlja ljudi“, na prijedlog više pravosudnih institucija iz Republike Srpske imajući u vidu aktuelna dešavanja uslijed epidemiološke situacije u svijetu izazvane pandemijom COVID-19, a koji je pratilo 27 nosilaca pravosudnih funkcija u Republici Srpskoj. Cilj seminara je upoznavanje nosilaca pravosudnih funkcija s krivičnim djelima propisanim u Glavi XVII Krivičnog zakonika Republike Srpske, koja nosi naziv „Krivična djela protiv zdravlja ljudi“. Učesnici su upoznati s opštim karakteristikama ove vrste krivičnih djela, te posebno o svakom propisanom krivičnom djelu iz navedene grupe, a najviše o krivičnom djelu iz člana 194 KZ-a RS-a „Prenošenje zaraznih bolesti“ i člana 195 „Nepostupanje

po zdravstvenim propisima za vrijeme epidemije“. Uz podršku projekta „TRIAL International“, koji podržava Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva u BiH, održan je treći po redu okrugli sto javnih tužilaca koji rade na predmetima ratnih zločina, pod nazivom „Unapređenje prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih u predmetima ratnih zločina“. Cilj sastanka je bio razmjena iskustava u vezi unapređenja prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih preživjelih žrtava ratnih zločina u krivičnom postupku u okviru kojeg imaju pravo tražiti naknadu nematerijalne štete. Pošto je strateški cilj Revidirane državne strategije za procesuiranje ratnih zločina upućivanje sve većeg broja manje složenih predmeta koji se odnose na ratne zločine na pravosudne organe entiteta i Brčko distrikta BiH, iz tih razloga je održan ovaj radni sastanak tužilaca, radi upoznavanja s praksom i dosadašnjim iskustvima u vezi odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu u okviru krivičnog postupka.

Osim toga, takođe uz podršku projekta „TRIAL International“, organizovan je i *online* seminar iz krivičnopravne oblasti na temu „Odmjeravanje kazni za ratno seksualno nasilje u krivičnim postupcima u BiH“, čiji je cilj predstavljanje trenutnog stanja u sudskoj praksi kako bi se kroz praktične primjere edukovali nosioci pravosudnih funkcija o primjeni otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, te kriterijumima po kojima se mogu voditi sudije prilikom odmjerenja kazni, kao i metodama procjene okolnosti relevantnih za odmjerenje kazni prema počiniocima krivičnih djela ratnog seksualnog nasilja. Istaknuta je nedosljednost u odmjerenju kazni za ova krivična djela, što je praćeno različitim primjerima iz sudske prakse i smjernicama za pravosudne aktere, kao i problemi koji odvrćaju preživjele od prijave zločina, kao što su strah kod žrtve od sveprisutne stigme, psihološki problemi zbog nezaliječene traume, nedostatak informacija o tome kako da se kreću kroz sudski proces i nedostatak sredstava za pravnu pomoć u toku postupka.

U okviru specijalističke obuke sudija, tužilaca i prestavnika policijskih agencija, CEST RS-a i CEST FBiH su organizovali *online* tri specijalističke radionice u saradnji s projektom „Save the Children“ UK, UNICEF-om i projektom EMMAUS na veoma aktuelnu temu „Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece u digitalnom okruženju“, čiji je cilj da se kroz edukaciju koju će provesti domaći edukatori i strani eksperti unaprijedi znanje jedne grupe učesnika sastavljene od sudija, tužilaca i OSL-a, koji će proći sve tri radionice kao specijalističku obuku iz domena nasilja nad djecom u digitalnom okruženju, o procesuiranju slučajeva seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, te provođenje obuke kroz studije konkretnog slučaja.

U okviru programa kontinuirane obuke nosilaca pravosudnih funkcija iz privrednopravne oblasti, a uz podršku Kancelarije Ministarstva trgovine SAD-a za provođenje Programa razvoja privrednog prava (CLDP), u mjesecu februaru održan je seminar „Pravo intelektualne svojine“, koji je predstavljao nastavak prve sesije o pravu intelektualne svojine, koja je održana u decembru 2020. godine. Nakon toga, u martu je održana treća sesija iz ovog Programa CLDP-a, pod nazivom „Presuđivanje u predmetima kršenja prava intelektualne svojine“, koja je obuhvatila krivičnopravne aspekte prava intelektualne svojine, a na kojoj su prezentovani presuđivanje u krivičnopravnim predmetima kršenja prava intelektualne svojine u Bosni i Hercegovini i krivičnopravna zaštita ugroženih prava intelektualnog vlasništva u BiH.

U okviru projekta „Unapređenje poslovne klime kroz brže rješavanje privrednih sporova u BiH“ koji implementira Svjetska banka u saradnji s VSTS-om BiH i u saradnji s projektom Međunarodne finansijske korporacije (IFC), CEST RS je organizovao seminar na temu „Procjena vrijednosti stečajnog dužnika“, u kojem je učestvovalo 19 nosilaca pravosudnih funkcija koji su kroz praktične primjere i studije slučaja upoznati s ključnim pitanjima u vrednovanju stečajnih dužnika prilikom reorganizacije ili bankrota, pretpostavkama vrijednosti stečajnog dužnika, elementima pristupa u procjeni vrijednosti stečajnog dužnika, te potvrdi plana reorganizacije i procjeni vrijednosti.

U saradnji s udruženjem „Arbitri“ Sarajevo, a u okviru programa kontinuirane obuke za sudije iz privrednopravne oblasti, organizovan je *online* seminar na temu „Arbitraža“. Značaj ovog seminara se ogleda u tome što su učesnici imali priliku da se pobliže upoznaju s postupkom arbitraže, te da se kroz izvode iz prakse domaćih sudova i analize odredaba domaćih zakona koji regulišu ovu materiju razriješe sporne situacije vezane za ovu pravnu tematiku.

CEST RS-a je, u skladu s Programom stručnog usavršavanja i početne obuke u 2021. godini, organizovao putem komunikacijske platforme seminar iz privrednopravne oblasti na temu „Atrakcija stvarne, mjesne i međunarodne nadležnosti u sporovima u vezi sa stečajem i proisteklim iz stečaja“, koji je pratilo 30 učesnika, a čiji je cilj razjašnjavanje aktuelnih praktičnih pitanja u vezi s razgraničenjem nadležnosti između okružnih privrednih sudova i sudova opšte građanske nadležnosti, te prezentacija i analiziranje sudske prakse pojedinih sudova i stavova Vrhovnog suda Republike Srpske, po ovom pitanju i na ovu temu.

U okviru programa kontinuirane obuke iz građanskopravne oblasti, a uz podršku stranog partnera IRC fondacije iz Njemačke, organizovan je seminar na temu „Naknada štete - Podijeljena odgovornost kod naknade štete“, koji je pratilo 55 učesnika iz sudova u Republici Srpskoj i Federaciji BiH. Tokom seminara je izvršena analiza instituta doprinosa oštećenog vlastitoj šteti i predstavljena je razlika između instituta „podijeljene odgovornosti“ i instituta „doprinosa oštećenog šteti“, sve potkrijepljeno primjerima iz sudske prakse domaćih sudova i sudova u regionu. Takođe u okviru programa kontinuirane obuke iz građanskopravne oblasti, a uz podršku partnera IRC fondacije iz Njemačke, organizovan je *online* seminar na temu „Aktuelna pitanja iz Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske“, koji je pratilo 50 učesnika. Tokom izlaganja su istaknute specifičnosti zaštite državnine kao faktičke vlasti zaštićene pravom, kao i pretpostavka za sticanje određenih prava i o pravu građenja u duhu Zakona o stvarnim pravima. Istaknut je i problem u vezi s pravom nadogradnje u praksi, a u drugom dijelu seminara je obrađena tema koja se odnosi na susjedska prava, s posebnim akcentom na štetne imisije i među između susjednih nepokretnosti.

Iz dijela Programa stručnog usavršavanja CEST-a RS-a za 2021. godinu, koji je uvršten na prijedlog VSTS-a BiH a koji se odnosi na izvršnu oblast, organizovan je *online* seminar „Aktuelna pitanja iz izvršnog postupka s posebnim osvrtom na izvršenje na nekretninama“, na kojem se raspravljalo o izvršenju na nekretninama koje nisu upisane u zemljišne evidencije, analizirane su odredbe članova 113 i 50 ZIP-a RS-a i vodila se rasprava o principu srazmjere u izvršnom postupku prilikom izvršenja na nekretninama i o prekomjernom oštećenju izvršenika kao posljedica neprimjenjivanja ovog principa.

Iz vanparnične oblasti CEST RS je organizovao *online* seminar na temu „Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti s osvrtom na zadržavanje lica u zdravstvenoj ustanovi“, na kojem je nakon analize domaće prakse i prakse sudova u okruženju zaključeno da sudovi u većini slučajeva udovoljavaju podnesenom prijedlogu za oduzimanje poslovne sposobnosti, iako su lica kojima je oduzeta poslovna sposobnost po zakonu ovlaštena da mogu izjaviti žalbu na rješenje suda, ali im se ista ne dostavljaju, što i dovodi do podnošenja apelacija i pred Evropskim sudom za ljudska prava. Osim toga, prilikom odlučivanja suda o zadržavanju lica u zdravstvenoj ustanovi, na osnovu analize domaće sudske prakse redovnih sudova, kao i prakse Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava, preporučeno je da određivanje instituta „prinudne hospitalizacije u zdravstvenoj ustanovi“ lica od strane suda treba biti samo izuzetno, budući da se time uskraćuje pravo lica na njegovu ličnu slobodu i slobodu kretanja.

CEST RS, zajedno s CEST-om FBiH, u saradnji s projektom „EU4Justice“, organizovao je obuku za sudije, tužioce i prestavnike državnih agencija za sprovođenje zakona na temu „Etika u javnom

sektoru, kontrola sredstava javnih službenika i sukob interesa, iskustvo HATVP-a”, koja za cilj ima da informiše, sudije, tužioce i predstavnike agencija za sprovođenje zakona o tome kako i zašto je važno kontrolisati sredstva i sukobe interesa u modernoj demokratiji. Ova radionica je zamišljena kao prostor za razmjenu iskustava s francuskim Visokim tijelom za transparentnost javnog života, institucijom čija je nadležnost provjera sredstava javnih službenika i sukoba interesa, kroz međusobnu diskusiju o konkretnim slučajevima. Iznesen je veliki broj konkretnih primjera, a preko 40 učesnika radionice je iskazalo interes za etička pitanja vezana za ovu oblast.

U okviru početne obuke za novoimenovane sudije i javne tužioce prema Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu, CEST RS je u mjesecu martu organizovao seminare koji su obavezni za novoimenovane nosioce pravosudnih funkcija, na sljedeće teme: „Primjena Zakona o prekršajima Republike Srpske i Zakona o prekršajima Bosne i Hercegovine u Republici Srpskoj“, „Odnos opštih i posebnih odredaba u Zakonu o izvršnom postupku“, „Sudska nagodba“, „Profesionalna etika sudija i tužilaca“, „Disciplinska odgovornost sudija i tužilaca u pravnom sistemu Republike Srpske“ i „Predstavljanje baze sudskih odluka CSD-a VSTS-a BiH i osnove CMS/TCMS“.

U okviru početne obuke za sudijske pripravnike CEST RS je organizovao seminar na temu iz građanske oblasti pod nazivom „Metodologija izrade sudske odluke u građanskom postupku“, kojem je prisustvovalo 68 prijavljenih učesnika koji su upoznati s teorijskim aspektima pojedinih vrsta presuda u građanskom postupku i s bitnim elementima presude, kao i s praktičnim aspektima i tehnikama izrade presude, uz analizu primjera iz prakse vezano za metodologiju izrade presude. U okviru posebnih tema koje su planirane u Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu, CEST RS je u saradnji s AIRE Centrom iz Londona organizovao seminar za sudije kao ciljnu grupu, na temu „Sloboda govora i savremene tehnologije kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava“, na kojem se edukator osvrnuo na opšte pojmove: sloboda govora, pravo na privatni život, horizontalno dejstvo ljudskih prava, pravo na zaborav, kao i na praksu Evropskog suda za ljudska prava i Evropskog suda pravde u pogledu savremenih tehnologija i internet platformi, s osvrtom na praksu sudova u Bosni i Hercegovini. Kroz prezentaciju i analizu pojedinih odluka evropskih sudova, kao i kroz zanimljivu diskusiju nakon prezentacije, učesnici su iznijeli svoja mišljenja i stavove u vezi s ovom temom.

Pošto je učenje na daljinu (*online*) zaživjelo i postalo svakodnevna praksa u obukama nosilaca pravosudnih funkcija, a organizacija ovakvog načina edukacije od strane CEST-ova je u 2020. godini ocijenjena najvišom ocjenom od strane nosilaca pravosudnih funkcija, CEST RS će i u 2021. godini, sve dok traje pandemija virusa COVID-19, nastaviti s ovim načinom rada i na ovom planu i dalje ulagati još veće napore da poboljša organizaciju učenja na daljinu i nosiocima pravosudnih funkcija učini dostupnim *online* što veći broj tekućih tema i edukacija iz aktuelnog Programa stručnog usavršavanja i početne obuke sudija i javnih tužilaca u 2021. godini.